

Estem patint una persecució intel·lectual

Autor: Andreu Marfull i Pujadas

Data de publicació: 13-07-2020

L'Andreu Marfull ha entrevistat En Jordi Bilbeny. Portem segles d'història distorsionada que no ens deixa pensar, ser ni comprendre el que volem ser. La memòria col·lectiva és tant o més important per crear consciència que tenir recursos econòmics.

Entrevista amb en Jordi Bilbeny

Tema: La censura de la història dels catalans

Portem anys de somnis frustrats, de malsons i esperances perdudes, però protagonitzant una inflexió simbòlica. Res és el que sembla. I bona part d'aquesta situació ve donada perquè portem segles d'història distorsionada que no ens deixa pensar, ser ni comprendre el que volem ser. Estem literalment estabornits. I es troben a faltar referents intel·lectuals que aportin espais d'esperança articulats sobre raonaments coherents, sincers i valents. Un d'ells és En Jordi Bilbeny. Des de la resistència, la convicció i la certesa de saber que estem a mans d'una mediocritat manifesta, però profundament humana; motivat per l'esperit idealitzat del Jesús xamànic i revolucionari, de tots aquells que (literàriament o realment) han llaurat una realitat alternativa aparentment impossible, als ulls dels qui ostenten el poder i ens diuen que ho tenen tot sota control, ens obre els ulls. I ho fa des del fil que l'ha dut a teixir l'abric d'una altra història que se'ns ha esborrat: la de la censura de la història dels catalans.

I tot comença amb una conversa amb un novici caputxí, amb idees pròpies.

Jordi, quan prens consciència que Cristòfol Colom va ser català?

Això es podria definir en dues etapes. Una primera quan jo deuria tenir entre tretze i catorze anys, potser quinze, i una segona més endavant.

Feia d'escolanet al convent dels caputxins d'Arenys de Mar. Ajudava a la missa i la litúrgia, i era una feina una mica més complexa que portar el ciri, l'encens o la naveta. Vaig coincidir amb un caputxí que és prou conegut, perquè ha fet incursions en l'àmbit de les plantes medicinals i de la història. És el pare Valentí Serra, i ell em va parlar d'En Colom.

El conec.

Aleshores ell era un novici que deuria tenir disset, divuit... potser vint anys. Tenia entre sis o set anys més que jo, potser vuit. Un dia, no sé com va venir, es va posar a parlar d'En Colom. Em va dir que havia estat un corsari a les ordres d'En Renat d'Anjou i, és clar, havia lluitat contra els reis, motiu pel qual va haver d'amagar qui era. I que era català. Ara sé que ell ja havia llegit En Luis Ulloa [historiador peruà que el 1927 va concloure que En Colom era d'un llinatge barceloní, als llibres Cristóbal Colón fue catalán: La verdadera génesis del descubrimiento i Nuevas pruebas de la catalanidad de Colón: Las grandes falsedades de la tesis genovesa] i per això deia el que deia. La cosa va quedar així, i em va quedar retingut a la memòria. Com una "anècdota de sagristia".

O sigui, amb tretze o catorze anys vas conèixer un seminarista caputxí a Arenys que et va parlar d'En Colom.

Sí, molts seminaristes caputxins passaven per Arenys. Jo n'havia conegut un munt. Amb alguns hi vaig mantenir converses, i fins i tot hi ha qui ha deixat l'orde i l'he conegut com a caputxí i com a pare de família. Va ser interessant. Jo em veia un nen i En Valentí era per mi un noi amb estudis, lectures... amb l'hàbit de coneixement. I em va impressionar. Em va dir que En Colom era català per un enfilall de raons històriques, no perquè sí. Clar, si ets corsari i et baralles contra el rei és normal que t'hagis d'amagar. I això em va quadrar bastant. I, sobretot, que seguís un rei català com En Renat d'Anjou. Era molt coherent.

I la segona etapa?

La segona etapa és quan començo a investigar el Jesús històric. Jo vinc d'una formació cristiana, en què Jesús és un pilar fonamental. Pensa que jo als vint anys portava els evangelis incrustats. Cada Setmana Santa, cada Nadal..., que si la Pasqua, que si les misses del divendres, les del dissabte, les del diumenge..., que si aprofundiments de fe, que si la teologia de l'alliberament... Anava acumulant valors del Jesús més revolucionari, no de l'autoflagel·lador que ha vingut a sacrificar-se en remissió de la humanitat. El que tenia uns ideals i va lluitar per ells envoltat de revolucionaris. Vaig llegir molt. Recordo el llibre Jesús de Natzaret, d'En Jordi Llimona, que em va impressionar moltíssim. Si ara m'esborressis el que he fet sobre censura i Colom em quedaria una biblioteca immensa sobre els misteris del cristianisme, del Jesús xaman, de la ideologia política de Jesús o la revolució de Judea. Aleshores, vaig voler fer una novel·la sobre el Jesús històric, perquè en tenia molta informació. Discernir entre el Jesús de la fe i l'històric, i veure quines connotacions psíquiques, emotives, espirituals i polítiques pot tenir en el nostre poble em va interessar enormement.

Quan tenies uns vint anys?

Als vint-i-tres o vint-i-cinc anys vaig voler fer una novel·la. Però estudiava i treballava, i no hi havia espai. Aleshores, la meua xicota va aconseguir una beca de dos anys i me'n vaig anar amb ella als Estats Units, amb la idea d'acompanyar-la i escriure. Al primer any de ser-hi ja vaig fer un article, com un primer capítol, sobre Ponç Pilat, que vaig intentar que la Revista Catalunya me'l publicués. Vaig pensar que si aconseguia uns diners, podria preparar un segon capítol. Però En Max Cahner, que aleshores era el director de la revista, em va respondre per carta que, lamentablement, era un tema que no l'interessava. I me'n vaig fer al càrrec.

Aleshores vaig pensar a fer una altra cosa. S'acostava el noranta-dos, l'any del cinquè centenari del que va ser l'arribada dels catalans a Amèrica, i vaig pensar que en podria fer una novel·la. Vaig començar a investigar, i vaig llegir el Diari de bord d'En Colom.

Que va escriure el seu fill Fernando...

Ferran en fa una còpia. Els originals no s'han trobat mai. Fins i tot s'ha dit que el va escriure el pare Casas [Bartomeu]. El llibre realment són còpies de còpies o còpies de còpies de còpies. El fet és que quan el llegeixo, en una edició que respectava molt l'ortografia d'allò que es va escriure al segle quinze, m'adono que això és català. Que està escrit per algú que no parla castellà i l'escriu per aproximació. Tenia unes ressonàncies molt castellanes, però no era castellà. Les proposicions fallaven; els pronoms; els subjuntius; les paraules... L'ortografia era cent per cent catalana. Tot eren ces trencades i dues esses, "cavallo" en V baixa. I vaig pensar: "Encara tindrà raó en Valentí Serra?"

A partir d'aquí és quan començo a estirar de debò. Buscava un rerefons històric per escriure una novel·la sobre En

Colom i m'adono que no lliga absolutament res. No saben on va néixer; qui són els seus pares; si va servir En Renat d'Anjou; si va tenir escut d'armes... No saben si va ser corsari o mercader; diuen que no es va moure de Gènova; si no va navegar; si no va estar a cap guerra; o si no va ser noble. No va tenir estudis... A més, es diu que va sortir de Palos, de Sevilla o de Cadis, fins i tot de les Canàries... segons la crònica. No sabien d'on va sortir. Hi va haver una controvèrsia el 1892 entre dos historiadors espanyols en què un defensa que va sortir de Sevilla i l'altre de Cadis. Al segle dinou no sabien encara d'on havia sortit aquest bon home, i raono que tot aquest embull no pot ser un error del cronista, perquè tot el llibre té errors de dalt a baix. Fins i tot a la tornada hi ha qui el situa a Barcelona, uns altres a Palos, a Huelva, a Sevilla, a Palos de Portugal, a La Coruña, a Baiona, a Nàpols... Això no era normal.

Vaig pensar que l'error venia de les impremtes, i vaig estudiar les impremtes del Siglo de oro i de l'Edat Mitjana, fins que vaig topat amb llibres que aprofundien en la relació entre la ideologia i les impremtes; la censura i impremta; o el control de la impremta. De mica en mica em vaig adonar que per on havia d'anar tirant no era tant per la història de les impremtes, la tipografia o del paper... sinó que el que realment canviava, reescribia i distorsionava els textos era alguna cosa del procés d'impressió dels llibres.

Tot això ho faig als Estats Units, que té algunes coses lletges i d'altres de maques. Una de les maques és la facilitat per gestionar la informació. A l'any 89, a la Biblioteca de Catalunya tots els llibres eren en un magatzem, on tu no saps què hi ha. Era quan encara no estava informatitzada, i l'horari en què s'hi pot anar a fer recerca no és compatible amb els horaris dels qui treballen. En canvi, als Estats Units tenies tots els llibres a l'abast. Llibres del segle setze, disset, divuit... per temàtiques, i les col·leccions. Recordo mirar els índexs dels articles de les col·leccions, un a un, i dir: "Aquest m'interessa". Tenies un accés directe a la informació i això em va permetre avançar moltíssim. En canvi, a Catalunya, les col·leccions estaven sovint incompletes o repartides en diverses biblioteques. Aquí, per fer recerca, o eres molt ociós o milionari o t'havies d'omplir de paciència. Feia moltes voltes i combinacions per avançar, i m'ho havia de compaginar entre hores lliures de la feina per aconseguir mitja hora o tres quarts d'hora per ser a les biblioteques, que tancaven poc abans de l'horari laboral.

D'aquesta manera, als Estats Units vaig poder avançar molt. Vaig anar recopilant informació fins que em trobo treballs realment interessants. Per exemple, l'article d'en Rumeu de Armas sobre la història de la impremta i la censura literària a l'Espanya del segle setze, que deia que hi havia unes lleis censors que afectaven els llibres. Però la patacada forta va ser quan vaig llegir l'article d'en Juan Friede sobre la censura als llibres d'història d'Amèrica als segles setze, disset i divuit. A partir d'aquí la visió que tinc del relat de la història canvia, perquè el que es transmet d'aquests estudis és que el llibre que es publica no és el que s'escriu. Es pot assemblar molt, poc o gens a l'escriptura original, però no serà mai el mateix. Per tant, sempre hem de tenir present que un llibre d'aquesta època ha passat per dues o tres mans com a mínim, i s'hi han introduït elements a fi que aquella història que podia posar en entredit la visió monolítica de l'Estat l'acabi enfortint. Podies escriure un llibre contra l'Estat i acabava sortint una apologia del mateix Estat. A partir d'aquí sempre he pensat que hi ha una part certa en els llibres, però sempre hi ha una altra part introduïda per la censura.

És a dir, vas començar tenint una inquietud raonada sobre la identitat d'En Cristòfor i això et va despertar la curiositat.

Sí, de la seva identitat i dels fets que s'hi narraven. Els noms; els llocs on va néixer; si va servir de corsari; si era fill d'un llaner; si era o no mercader; si va estar en una guerra; si s'amagava... Clar, tot això ho havia d'anar posant en quarantena i ho havia d'anar estudiant.

Aleshores, Jordi, prens consciència que En Colom ens amaga una altra història, després de fer una recerca intensa on transcendeixes i aprofundeixes sobre la historicitat de Jesús. I vas a parar a la Santa Inquisició. Clar, això, per mi té una gran relació. Però això passa fa trenta anys. Ara som al 2020. Aleshores, quan comences a pensar no ja la qüestió d'En Colom, sinó la història dels catalans? La història de la nació catalana, o del que representa aquesta nació al segle quinze?

Així com per En Colom hi ha una relació amb la conversa amb En Valentí Serra, la resta és un cúmul de dades que es van posant l'una al darrere de l'altra, fins que acaben capgirant la meua forma d'interpretar el passat. O sigui, jo vaig començar investigant si En Colom podia ser català perquè pensava que ho era, però ho havia d'argumentar. Però clar, vas trobant cronistes que diuen coses contradictòries, que la seva obra està reescrita i que ningú no sap qui va ser realment aquest home. I aquest patró afecta d'altres personatges. Per exemple, se'ns diu que En Colom va anar acompanyat dels germans Pinzones, però els Yáñez Pinzón estan documentadíssims durant la Guerra Civil catalana al mateix bàndol -el de la Generalitat- que hi va estar En Colom. Per tant, és evident que ja es coneixien. I amb d'altres conqueridors passa el mateix. A mesura que vas eixamplant l'escenari vas veient que de Castella hi ha ben poca cosa. A més, en temes nàutics i cosmogràfics, i de conquestes militars marítimes, els castellans no hi tenien cap intervenció. En Colom mateix, i el pare Casas, ho diuen. «Castella, fins que no s'ha incorporat a l'Aragó, no ha sortit mai dels seus

límits». I això mateix ho diuen els apologistes del 1640. Diuen que els catalans hem conquerit mig món i que, les Índies, el rei d'Espanya les té per nosaltres. Per tant, era molt estrany que en un lloc on no hi havia drassanes, ni consolats de mar, ni centres cosmogràfics ni cosmògrafs, de cop i volta fessin tot allò. Clar, tota la història de la navegació espanyola i europea s'hauria de reinterpretar.

Però, pel mig, com que buscava elements no distorsionats ni reescrits de la història d'Amèrica, vaig pensar que potser en històries marginals de plantes, o de sants, de mineria... de temes que no tinguessin a veure directament ni amb Amèrica ni amb En Colom, potser la censura no hauria estat tan estreta. I vaig llegir una altra literatura. Per exemple, al Tirant lo Blanc, En Martí de Riquer diu que el navegant portuguès Pero Vasques de Saavedra proporciona les primeres referències històriques que vesteixen el personatge literari del Tirant. Però En Colom i el pare Casas també en parlen, i aleshores, això vol dir que entre En Colom i la literatura hi havia vincles. T'adones que la literatura també està arreglada. I és aquí quan intento entendre com és que a Catalunya, després del Tirant lo Blanc no hi hagi res. És inconcebible. És com dir que després de la Sagrada Família totes les cases són de palla i de fang. Després d'una fita tecnològica allò es manté, no s'acaba de cop. Però després de la descoberta d'En Colom, amb el Papa Borja a Roma, no hi ha res rellevant a Catalunya.

Hi ha un moment en què hi ha En Colom, que és català; En Ferran el Catòlic, el rei més gran de la cristiandat, segons diu En Maquiavel; el Papa Borja en el gran cim del poder eclesiàstic; i el Tirant lo Blanc. O sigui, en el moment més àlgid i esplendorós de la cultura catalana resulta que Catalunya desapareix. I és aquí quan dic: "Això no pot ser" i comencem a buscar coses que ens ajudin a reinterpretar la història de Catalunya des de la literatura, la tecnologia, la ciència, la navegació, el món militar, el món espiritual, els moviments místics... Clar, no pot ser que a Catalunya hi hagi una història de catarisme molt crítica amb el catolicisme, de reinterpretació constant de l'espiritualitat humana, i en canvi tots els místics, els literats i fins i tot els científics, passin a ser castellans. Va ser quan vaig entendre que la Inquisició i la censura reial, des del control polític i religiós, són al darrer d'aquesta gran manipulació, i m'hi dedico fins que, fa un parell d'anys, acabo publicant el llibre Inquisició i Decadència. Hi explico que la desaparició de les obres literàries, artístiques, científiques i històriques de pes en llengua catalana no és fruit d'una plaga de mosquits ni del cargol poma, sinó que és fruit de l'estratègia premeditada i intel·ligent, totalment legal, de la Inquisició i el control reial sobre la cultura catalana.

Exacte. Fas referència a una història irreconciliable amb el sentit comú, que explica que hi ha un rei d'Aragó que per ordre papal se li encarrega conquerir el món amb Portugal; que altres fonts ens diuen que el rei obté els títols honorífics de rei de Jerusalem i de l'Imperi Romà; que tenim un Gran Prior de l'Ordre del Sant Sepulcre que és de la casa reial catalana; i que tenim un Patriarca de les Índies que és català. No té sentit que després d'arribar a aquest clímax, que seria la centralitat del món traslladada a Barcelona i València, amb un Papa valencià, de tot això no en quedi res i fins a finals del segle divuit Catalunya no adquireixi protagonisme en la conquesta d'Amèrica. Això és un tema. Però n'hi ha un altre del qual m'agradaria que també em donessis la teva opinió. Em sembla que té rellevància. A part d'aquesta història il·lògica, n'hi ha una altra que també és molt catalana. És la de la transposició dels llinatges jueus als cristianitzats que la història oficial ens l'ha ubicada a un temps proper al de la descoberta. Creus que aquesta transformació de la identitat jueva catalana, criptojueva o ja cristianitzada té relació amb la mutilació de la història dels catalans que has apuntat? Com ho veus?

Efectivament, aquest és un tema que tinc pendent i no sé si l'abordaré mai. Però hi ha d'altra gent que ja ho ha anat fent. El món jueu a Catalunya és apassionant. La persecució als jueus és un tema digne d'estudi i jo veig que hi té relació. A més a més, perquè ho diu En Feliu de la Penya al 1709 als Anales de Cataluña. Quan el rei va veure que podia tenir noves riqueses va decidir deixar-ne d'obtenir dels jueus, i els va fer fora. Hi ha una interconnexió directa i molt evident entre els jueus i Amèrica. Els reis es treuen el problema jueu de sobre perquè ja tenen la solució econòmica per una altra banda. Però hem de tenir en compte que els atacs contra el Call de Barcelona ja es donen al segle catorze; és a dir, tenen lloc molt abans de la descoberta d'Amèrica. Segurament, tirant enrere, el problema es pot rastrejar fins als primers temps del cristianisme. Com gairebé tothom sap, hi ha una lluita entre sectes en què acaba triomfant la dels catòlics, no tant pels seus postulats teològics com per la seva violència extrema o fanatisme desbordant. "Pelen" tothom que no pensa com ells. Això és inherent a la mateixa història de les religions, igual que ho és amb la de les nacions, però que en concret a Catalunya acabarà amb l'expulsió dels jueus i afecta la seva identitat. Alguns eren metges, o professors d'universitat, o d'escola, banquers, mercaders... Curiosament, el món del judaisme, si té un element definidor, aquest és el de l'estudi. La majoria sabien llegir. Cal tenir en compte que per un hebreu era fonamental poder llegir ells mateixos la Bíblia i transmetre-la a la seva família. Quan llegeixes sobre les famílies jueves veus que gairebé tothom sabia llegir, per no dir tothom sense excepció. Això és el que fa dir per exemple a En Jordi Ventura que la Decadència no ve perquè la Inquisició s'hagi apoderat dels llibres i hagi distorsionat els noms i la data d'impressió, sinó perquè van fer fora els jueus i es van carregar tots els temes que produïen, fossin metges o filòsofs, teòlegs, economistes, literats, perquè molts d'ells escrivien en català. Van haver de marxar i va ser un terrabastall per a la nostra cultura. Però tot això no venia de final del segle quinze: ja venia de la Baixa Edat Mitjana.

Clar. En aquest punt hi ha també aspectes molt significatius. Hi ha documents que apunten al fet que el primer i el segon viatge d'En Colom a Amèrica va tenir diners de procedència jueva o de famílies de reconegut passat jueu.

Això no era cap problema en aquell moment. Quan hi ha el primer viatge transoceànic, que hi hagi un jueu que posi diners no vol dir que els diners siguin jueus. Per exemple, En Sanxis i En Santàngel són membres de la Cancelleria Reial. Per tant, quan posen diners en algun esdeveniment social ho fan com a cancellers, no tant com a jueus sinó com a catalans. I evidentment que no poden esborrar el seu passat. Jo trobo que aquí hi ha hagut una part de lectura interessada quan alguns cronistes diuen que En Santàngel posa els diners per al primer viatge colombí dels seus béns personals, perquè si són de la seva butxaca vol dir que la cancelleria catalana no hi pinta re. És a dir, que la tresoreria reial hi posa els diners, encara que el tresorer és jueu, segurament convers.

Però els Santàngel, com els Vives, es diu que són cremats per la Santa Inquisició, just després de la primera etapa de la descoberta de les illes del Carib i tot el que representa. En tot cas, creus que és un tema que s'hauria d'investigar més?

A veure: la nostra història ?entre la por a tocar temes on hi ha uns gurús que no ho permeten; la por multisecular a la Inquisició; la dels poders fàctics i mediàtics que l'Estat espanyol té a Catalunya, entre els quals hi ha diaris independentistes que s'han aliat al costat de la visió monolítica inquisitorial—, cal repensar-la tota. I el paper de l'independentisme és curiosíssim. Es mereix un estudi psico-patològic. ¿Com pot ser que un independentista, o un catalanista ni que sigui moderat, acabi defensant la narrativa inquisitorial inventada per anorrear-nos com a poble? Bé, té un sentit relatiu, perquè les revolucions fetes per babaus acaben creant un país dogmatitzat. De fet, això és una de les coses que a mi em preocupaven del procés. No entenia com els capitosts del procés parlessin tant d'economia i no ho fessin d'història. Jo penso que, en el fons, la memòria col·lectiva és tant o més important per crear consciència que tenir recursos per tirar endavant la independència.

A mi em sorprenia molt que a mitjans independentistes o catalanistes, incloent-hi TV3 o Vilaweb, costés tant d'explicar que hi ha hagut una destrucció premeditada i legal de la nostra història. I donar espai perquè poguéssim repensar-la i difondre-la. En canvi, en lloc de veure això s'alineen al costat de les directives inquisitorials, entre les quals hi cal incloure una part important del món acadèmic català.

Creus que el món acadèmic ha fet un trist favor a la vostra feina, feta des de l'Institut Nova Història?

No. Ens ha fet un gran favor. Perquè dedicar tots els esforços que ha dedicat a combatre'ns ?i no a investigar els nostres postulats?, el que ha fet ha estat revifar-los. A partir de l'article, i el llibre, de SÀPIENS, tothom sap que existim. Això és una propaganda impagable. Si l'haguéssim volguda fer amb els recursos de la nostra institució no hauríem pogut. Evidentment que ells creuen que tiren per terra la nostra feina, però està clar que no estan legitimats per fer-ho. És com si una persona que no sap escriure els números en jutgés una altra que està fent àlgebra. Veig que la majoria d'historiadors que ens estan jutjant es creuen a ulls clucs la història inquisitorial. La defensen, la mantenen, la impulsen, la propaguen i la fan tema d'estudi sense cap mena de sentit crític de fons. Aleshores, quina legitimitat tenen aquests senyors per jutjar-nos a nosaltres? Cap. Però mentre en parlen i ens agredeixen i ens difamen, la gent ens coneix.

El que no poden fer és rebatre'ns. Perquè no veuen que la Inquisició ha tingut el poder que ha tingut ni que la història es manipula i es reescriu. No poden entendre-ho i això els duu a creure i acceptar que tan sols som davant d'uns errors puntuals. Alguns d'ells els he tingut de professors o hem coincidit en algunes tertúlies. Per exemple, el senyor Cingolani deia fa uns anys que “és totalment fals que la Inquisició hagi creat un ens per reescriure i traduir els llibres d'una forma sistemàtica”. No sé a quina escola deu d'haver anat, on deu haver estudiat, perquè aquest posicionament demostra de tot en tot que no té ni idea del que parla.

Totalment d'acord.

Als historiadors acadèmics el que els agradaria és que tot això que exposo no hagués passat. Viuen dins l'àmbit de l'il·lusionisme. Nosaltres estem donant dades, parlant de lleis. Mostrem com el text canvia d'edició en edició. I això és una evidència. Però aquests senyors, després de trenta anys que duc fent recerca, continuen dient que no hi ha res. Per tant, som en l'àmbit de la fe. I una persona que es mou en l'àmbit de la fe, del dogma, de la persecució violenta, agressora, amenaçadora, que menysprea el que investiguem, no té res a argumentar. En tot cas, i millor dit: tota l'argumentació que es faci des de l'odi o des de la venjança no serà objectiva. Està feta per anorrear un corrent de lliurepensadors. I vet aquí el problema.

Però el pensament no té color de pell. És com dir-li a un negre que no pot pensar perquè és negre, o dir-li a una dona que no pot escriure història perquè és dona. La gent no pot investigar? No pot pensar? No pot inquirir? No pot estudiar?

Clar que pot. Cal avaluar els documents, les dades, no les persones pel que són, pel que tenen o per la família d'on provenen.

Una part important del món acadèmic està al marge de la raó, la recerca i l'estudi. Ha convertit la història en un dogma i en una religió. I això sí que s'hauria de denunciar des de tots els mitjans possibles i no fer-los reverències pel sol fet de tenir un títol. Perquè els inquisidors també tenien títol. També pertanyien a famílies importants i tenien molt de poder.

Exacte, i se sap que els historiadors del segle disset, eren cronistes reials i van ser uns estafadors. Avui s'ha consensuat que la història anterior al regne d'Astúries és fantàsica, però no s'estudia i no es coneix popularment. Cal ressaltar que no van ser historiadors qualssevol els qui van falsejar la història d'un passat anterior d'aquest regne. Jordi, arribat a aquest punt de la conversa, amb la idea d'anar posant-li un final, penso que molta gent s'està preguntant "què va passar?". Què creus que va passar als segles quinze i setze perquè tot es manipulés?

Una nació com la catalana, que en aquell moment tenia un predomini determinant a Europa, va acabar tenint-lo al món. Va incorporar un nou hemisferi, i tot això va anar acompanyat d'una revolució religiosa que ja es venia donant des de l'Edat Mitjana amb el tema dels bons homes [el catarisme], un cristianisme no-catòlic de bona part de la Catalunya ultrapirinenca, que avui dia en diuen Occitània (si bé jo em resisteixo a utilitzar aquest nom, perquè és molt modern). Comtats com Tolosa reconeixien el rei català com a propi. Altrament, amb l'evolució militar i nàutica hi ha una revolució científica al darrer, en la medicina, en l'astronomia, en l'economia..., que acabarà amb una revolució industrial. I clar, això la monarquia ho ha d'anar digerint, i mentre nosaltres creixem, ells creen mecanismes de control.

A la Catalunya d'avui hi ha hagut, d'ençà de la primera consulta d'Arenys de Munt, una revolució democràtica i parlamentària, que els poders monàrquics han fet passar per un cop d'Estat. Els espanyols ?sobretot el govern espanyol, l'Estat espanyol? necessiten distorsionar la realitat perquè, si no, se'ls ensorra el seu modus vivendi. A cavall dels segles XV i XVI també passa el mateix. La monarquia, l'exèrcit i les classes dirigents, des de l'església fins al poder reial intenten controlar tot això que estava passant. És la lluita que s'ha mantingut fins a l'actualitat. No és només una lluita ètnica. La nostra etnicitat porta una llengua, evidentment, però al segle quinze porta una espiritualitat que ve amb una ciència, una art i unes concepcions polítiques revolucionàries, com la monarquia parlamentària o el pactisme. Castella i França ho van acabar enderrocant a canvi de la monarquia absoluta, però després resulta que el parlamentarisme s'ha convertit en un dels valors de les democràcies modernes.

Trobo que hi ha una revolució permanent de les idees, de l'espiritualitat, de la ciència, i de l'economia catalana, i això l'Estat no ho pot tolerar. És com el corredor mediterrani, que si fos per nosaltres ja l'hauríem fet per subscripció popular, com el primer tren, la Sagrada Família o el monument a En Colom. A Catalunya hi ha unes classes molt actives, diferents a les aristocràcies castellanques, amb una gran dinàmica comercial, com ha explicat molt bé En Garcia Espuche al seu llibre sobre la no-decadència de la Barcelona i de la Catalunya de la segona meitat del segle setze. I això Espanya ho ha intentat aturar fins avui dia. I de ser un dels Estats més potents d'Europa ens ha acabat convertint en la "merda d'autonomia" actual, intervinguda per tot arreu.

O sigui, creus que hi va haver una revolució religiosa que va posar fi a una evolució religiosa catalana.

La contrareforma és això. I hi va haver tot un seguit de judicis a humanistes, que acaben a la foguera. Recordo els casos d'En Gaspar de Centelles, executat per la Inquisició, o el d'En Vives, que no va tornar mai a Catalunya. Erasme també ha de marxar i viure camuflat sota pseudònim. I tots els que van marxar a Nàpols i van haver de viure una diàspora desconeguda encara, però que intuïm molt, com els qui deuen anar a Amèrica com una terra de redempció. Tot això s'ha perdut, però la gent marxava perquè aquí el control era ferri i t'hi jugaves la vida. Qui volia escriure havia de fer grans equilibris i parlar en clau, com el cas d'En Servent. Ell mateix ho diu del Quixot a dins d'aquest mateix gran llibre: "La meua obra no està feta perquè l'entengui tothom. I si a algú li ha agradat i s'hi ha divertit és que no ha entès re".

És just en aquell moment, a començament del segle XVI, que assolim una Catalunya transparent que mira de fer una síntesi entre el paganisme i el cristianisme; amb els papes Rovira i Borja, papes sensuals i de gran amor al coneixement, de recuperació del passat romà. Arribem a una inflexió, i passem a ser perseguits. I entrem en aquella mena de llenguatge fosc del barroc, amb imatges excessivament mitològiques i simbòliques per parlar de coses quotidianes. Perdem el misticisme i tots els científics han de marxar perquè Castella ?com saps? i l'Espanya de matriu castellana, mai no ha suportat la ciència. I això ens deixa en un estadi molt compromès. Tothom passa a servir els reis d'Anglaterra o de França... Tothom va marxar a Roma, a Amèrica... Tothom marxa. I fixa't que entrem al segle vint amb la dictadura d'En Primo de Rivera i després amb la d'En Franco. Tot això ha perdurat, ho porten en el temps. L'única manera que tenen els Estats per assimilar-nos és a base de matar, amenaçar, fer por, hostiar, degollar, torturar. Volen que tinguis una idiosincràsia com en Patufet o els Pastorets. En Joan Manuel Serrat no els importa. Però si hi ha alguna

cosa que qüestiona la continuïtat de l'Espanya unitària, constitucional, catòlica sacrosanta, caciquil o mafiosa, es remouen totes les eines que tenen al seu abast per combatre-ho. Ja sigui per mitjà d'un exèrcit militar o d'un de judicial.

Darrera pregunta. Com assolirem la recuperació d'aquesta història que se'ns ha esborrat?

Això cada vegada ho veig més complex. Jo pensava que a mesura que s'anessin assumint aquests postulats sobre la manipulació de la història i les propostes que fem per restaurar el nostre passat, i tot això s'anés llegint, fariem història. Però el que no pensava és que a Catalunya hi hagués un món acadèmic que estigués fent la feina bruta a VOX, a l'exèrcit i a la monarquia. I que alguns d'ells anessin de federalistes o independentistes. Aquesta opció no la contemplava. Imaginava que hi hauria reticències, però no fins aquest punt. És gent que diu que defensa la veritat, el rigor, l'estudi i el mètode científic, però això també és un capítol perdut del Quixot.

Pensava que tots els arguments que aporto i aportem des de l'Institut Nova Història els introduiríem en la normalitat a mesura que avancéssim cap a l'Estat propi. Només faltaria que la recuperació de la història no pogués acompanyar la restitució d'un Estat! Però veig que no, que era una ficció. Que només volien fer un pols a l'Estat. Que no es van crear estructures d'Estat. Després s'ha dit que es volia fer un debat democràtic i preguntar al poble què volia. Però al darrer d'això no hi havia res, o quasi res.

És molt difícil recuperar un Estat propi perquè per fer-ho t'has d'enfrontar al discurs de l'Estat. I si els nostres polítics i intel·lectuals no es poden enfrontar a unes frases i a unes idees, ¿plantaran cara a lleis, exèrcits i poders econòmics? És molt difícil que ho faci una gent que no s'atreveix a dir: "Aquests senyors investiguen, els hem de deixar un marge d'espai per la recerca", o que "pot ser que algunes de les coses que diuen siguin encertades i les puguem incorporar en un pla d'estudi", per exemple. En lloc d'això miren cap a un altre costat, xiulen i fan veure que no hi som. No ens donen cap suport, i quan han pogut s'han posat tots al costat del discurs monolític espanyol, que ara mateix és el mateix discurs que una gran part del món acadèmic defensa i impulsa.

Per tant, és complicadíssim a hores d'ara veure com s'acabarà tot això. Hi ha qui diu que si tenim un Estat propi tot canviarà. Bé. Però, i si no el tenim? I si els polítics autonomistes que tenim ara, que els tenim tots ferotgement en contra, per quedar bé amb Espanya, i que ara tenen una "merda" de poder en l'autonomia, tenen més poder amb l'Estat propi? Què passarà?

Hem de tenir clar que, per no crear-nos el món idíl·lic de la Blancaneus i en Patufet, o del pessebre vivent, per crear un món real, hem de saber que a la Catalunya ufana d'abans del 1714, i, fins i tot quan els reis catalans ho eren també de Catalunya, també s'hi perseguïen els intel·lectuals i s'hi cremaven els qui tenien creences espirituals diferents. I això no té res a veure amb si som d'Espanya, de França o del Vaticà. Això té a veure amb la condició humana. Hi ha una espècie d'ànimes fosques i ofuscades que pensen que el que saben és l'únic que es pot saber i que ho ha de saber tothom, encara que no sàpiguin res i la seva pròpia ignorància hagi de ser validada i vàlida per tothom. Que és com dir que han transformat el debat pel coneixement en una guerra santa.

Una guerra santa? Molt bo.

És així. Han fet una croada. Han sortit a tots els mitjans. En cap moment s'han avingut a seure per parlar de la documentació que aportem. Pel sol fet que publiquem o presentem documentació ens deixen fora o ens priven de publicar. I això, a tot el món, se'n diu fanatisme. Però, a més a més, han fet un pas endavant sortint a tots els mitjans per dir: "Que ningú no els contracti", "que ningú no els faci entrevistes", "que ningú no els publiqui res", "si van a algun lloc, no hi aneu". Clar, això és un pas més endavant: el de la persecució intel·lectual. Tot això fet per gent que es fa dir demòcrata, catalanista i independentista. El que nosaltres els oferim és realment complex, i no ho saben digerir. Ja no és que VOX, Ciudadanos o el CNI o els grans generals o coronels de l'exèrcit espanyol diguin: "¡A por ellos!". És que ho fan des de dins mateix del poder autonòmic català. I des del poder acadèmic, des d'un seguit de tentacles a la televisió, a la premsa i als mitjans digitals. Però nosaltres, com que de moment no cremen, no confisquen i no posen la teva vida en perill, no et torturen i no has de marxar a l'exili, podem continuar estudiant i publicant.

Sí, però han posat a la presó els líders i els representants més valents.

Però no els han posat a la presó per dir que En Colom era català. Ho han fet perquè han fet un pols amb l'Estat. Un pols que tots han reconegut que era simbòlic, poètic i al·legòric. Metafòric i apoplèctic, com deia l'Espriu. Apoteòsic, si vols. Ho han reconegut: no ho han fet per donar suport a l'Institut Nova Història ni a la independència, que, sigui dit de passada, no l'han proclamada mai o ho han fet de forma simbòlica. L'Estat, que sap com actuar des de fa segles, sap la manera de dissuadir aquesta provocació. Hòstia per un costat i judici per l'altre. I la resposta és: "Perdoneu, perdoneu: hem de tornar a dialogar". O sigui, reps i et tornes còmplice de qui t'atonyina.

Et domestiquen. Jordi, una ultimíssima cosa. Vols afegir alguna res més?

La facultat de cercar informació, d'investigar, de pensar i repensar, no la poden destruir amb amenaces, insults o campanyes de desprestigi. El gos pot bordar, però tu pots continuar escrivint. El que nosaltres fem no és poesia, sinó aportació de dades al pensament. I el pensament no morirà ni la recerca deixarà de ser recerca perquè uns senyors es cabregin. Tenen tot el dret a cabrejar-se, però nosaltres també tenim tot el dret de fer recerca. No ho fem per aconseguir una càtedra o una nòmina a la universitat o una nòmina en un partit polític. Nosaltres donem informació a la ciutadania, als éssers humans com a éssers humans perquè disposin de més dades per interpretar el nostre passat. No volem imposar els nostres postulats a ningú ni crear un corrent acadèmic o religiós, com dient: "Si vols la salvació has d'entrar a l'Institut Nova Història". Això ho fan ells. Nosaltres aportem dades, recerca i proves. Tu, per exemple, interpretes la realitat d'una manera i em sembla perfecte, i jo ho faig d'una altra i En Pep Mayolas d'una forma semblant. Entre tots anem reconstruint el passat amb tot el sentit crític que s'hi pugui posar. I no és una cosa d'un dia o un any per l'altre. Potser trigarem quaranta anys a tenir prou gruix d'informació perquè vingui algú altre i pugui repensar-ho d'una forma global.

Ara bé, jo també em considero una persona espiritual, de profunditat psicològica. Veig que la realitat no és el que sembla, que al darrere hi ha una transcendència de l'existència mundana, i també m'adono que quan les coses es fan per odi, per venjança, recel o prepotència, no són objectives. Ho diuen els místics: "Si l'aigua està remoguda no veus el fons", "si tires unes pedres a l'aigua es faran unes ones que no et deixaran veure el fons". Per veure el fons de les coses, la consciència ha d'estar en pau. I tu has de veure què hi ha, no el que vols veure. No es pot fer història en contra de res ni de ningú. La història s'ha de fer a favor dels fets, de les noves aportacions. Vinguin d'un negre, una prostituta, una lesbiana, un independentista o un catòlic. M'és igual qui ho aportï. El que importa són les dades, i això de moment no ens ho poden privar.

Per tant, segueixo vindicant que la recerca preval, sempre i quan s'hagi fet amb honestedat. Sense posar el carro dels resultats per davant dels bous. Fer-ho amb la màxima humilitat possible i, si convé, destruint el propi ego, per nosaltres convertir-nos en portes per on passi la informació.

Jo he estat molts anys fent això, i m'acusen que ara em vull lucrar, quan he estat gairebé fins als cinquanta anys posant diners de la meva butxaca per investigar. I si ara puc tenir un sou, diré que no? Per què no diuen que un mecànic, un militar o un metge es volen lucrar? És lícit i és ètic que tothom qui fa la seva feina obtingui o pugui obtenir un benefici econòmic. Però el que jo faig i fem a l'Institut Nova Història no és una qüestió de diners. No és un negoci. Es tracta d'aportar dades per ajudar a la ciutadania a pensar pel seu propi risc i compromís i això no agrada a tothom. I menys als qui no volen que ningú pensi. O que tothom repeteixi el que diuen ells com si fos una veritat divina. Però aportar dades i pensar és bàsic i fonamental per la creació de la pròpia personalitat, sempre que la vulguem crítica, honesta, lúcida, lliure, desvetllada i feliç. Aquí i a la Xina tropical.

Jordi Bilbeny

2020 juliol 2, Skype

<https://andreumarfull.com/2020/07/12/persecucio-intellectual-jordi-bilbeny/>